

ГАЛУНЬКО В. М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
проректор з матеріально-технічного
розвитку та інфраструктури
(Херсонський державний університет)

УДК 351.746.2: 35

ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧИХ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

У статті розглядаються актуальні питання діяльності слідчих підрозділів України в умовах реформування, вжиття відповідних заходів щодо вдосконалення чинного законодавства стосовно роботи органів досудового розслідування та приведення його у відповідність до Конституції України й міжнародно-правових стандартів.

Ключові слова: національна поліція, органи досудового розслідування, слідчі, слідчий експеримент.

В статье рассматриваются актуальные вопросы деятельности следственных подразделений Украины в условиях реформирования, принятия соответствующих мер по совершенствованию действующего законодательства относительно работы органов досудебного расследования и приведения его в соответствие с Конституцией Украины и международно-правовыми стандартами.

Ключевые слова: национальная полиция, органы предварительного расследования, следователи, следственный эксперимент.

The article deals with topical issues of Ukraine investigative units in terms of reform. On taking appropriate measures to improve the current legislation regarding the pre-trial investigation and to bring it into conformity with the Constitution of Ukraine and international legal standards

Key words: national police, preliminary investigation, investigators, investigative experiment.

Вступ. Україна перебуває на порозі позитивних змін щодо повноцінної інтеграції з Європейським Союзом. Одним із основних завдань є приведення у відповідність до європейських норм і цінностей всієї правової системи, що передбачає вжиття відповідних заходів стосовно вдосконалення чинного законодавства і приведення його у відповідність до

Конституції України й міжнародно-правових стандартів. Під час реформування правової системи особлива увага приділяється органам досудового слідства держави, які є одним із основних суб'єктів реалізації її правоохоронної функції. Питання зміцнення законності й правопорядку, посилення захисту прав і законних інтересів громадян, удосконалення роботи слідчих підрозділів стають предметом спеціального розгляду Президентом України, Верховною Радою та Кабінетом Міністрів. Актуальність цієї проблеми пояснюється ще й тим, що Конституція України визначила необхідність формування системи органів досудового слідства й введення в дію законів, що регулюють її функціонування [1]. Б.В. Романюк указував, що інститут досудового слідства – «слабкий ланцюг», радикальні та непродумані заходи можуть призвести до соціально небезпечних наслідків [2].

Проблемам удосконалення структури слідчих підрозділів та управління їхньою діяльністю приділяла увагу низка вчених у галузях теорії управління, адміністративного права, кібернетики, криміналістики, кримінально-процесуального права, а саме: В.Б. Авер'янов, М.І. Ануфрієв, О.М. Бандурка, В.П. Бахін, В.Н. Басар, І.І. Бонімо, Р.С. Белкін, Ю.П. Битяк, В.С. Венедиктов, М.М. Гродзинський, Є.Г. Захаров, В.Д. Зеленський, Г.Г. Зуйков, О.П. Іспакаяна, Л.М. Карнеєва, В.М. Кляш, О.М. Ларін, В.П. Петков, В.М. Плішкін, Г.Х. Попов, О.Ф. Скакун, В.Т. Томін, Г.О. Тухачев, О.Г. Фролова, С.І. Цветков, М.Н. Шавшин, В.Г. Щокін, В.К. Шкарупа, Е.Ф. Яськов та ін.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити актуальні питання діяльності слідчих підрозділів України в умовах реформування, застосування відповідних заходів щодо вдосконалення чинного законодавства стосовно роботи органів досудового розслідування та приведення його у відповідність до Конституції України і міжнародно-правових стандартів.

Результати дослідження. За час незалежності України слідчі підрозділи, особливо колишніх органів внутрішніх справ, оскільки на них покладався основний тягар у розслідуванні кримінальних злочинів, уже проходили етап реформування. Так, у 2002 р. слідчі підрозділи виводилися з прямого підпорядкування керівників військучастинорганів, за якими залишалися лише функції координації взаємодії слідчих і працівників підрозділів дізнання, вжиття заходів із забезпечення ефективності експерименту. Експеримент продовжувався до 31 грудня 2003 р. [3]. Під час проведення експерименту керівники підрозділів внутрішніх справ контролювали виконання оперативними працівниками доручень і вказівок слідчого, що сприяло значному покращенню взаємодії слідчих і працівників з органами дізнання, зокрема щодо організації оперативного супроводження кримінальних справ і виконання доручень і вказівок слідчих. Але цей експеримент не зміг дати результату, так як не були врегульовані норми Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України та накази Міністерства внутрішніх справ України.

7 листопада 2015 р. набрав чинності Закон України «Про Національну поліцію». Законом передбачено, що в складі національної поліції функціонують органи досудового розслідування, національна поліція здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності [4]. Підслідність кримінальних правопорушень визначається статтею 38 КПК України зі змінами, внесеними у 2015 р., відповідно до яких органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання й досудове слідство) є такі:

- 1) слідчі підрозділи:
 - а) органів Національної поліції;
 - б) органів безпеки;
 - в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства;
 - г) органів Державного бюро розслідувань;
- 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України. Також п. 3 передбачено, що під час досудового розслідування кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів органів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням

податкового законодавства [5]. Але проблемою в цьому напрямі залишається відсутність законодавчого врегулювання поняття й ~~переліку~~ кримінальних проступків у законодавстві України.

Згідно з чинним законодавством, ~~національна~~ поліція є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом ~~забезпечення~~ охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання ~~публічної безпеки~~ та порядку. Сьогодні в наукових колах існують певні спірні питання щодо ~~повноважень~~ і функцій поліції. Так, О.М. Бандурка й О.Ф. Скакун вважають, що до функцій поліції потрібно зарахувати адміністративну, кримінально-процесуальну, оперативно-розшукову, профілактичну, запобіжну, виконавчу, охоронну та деякі інші функції [6; 7]. Ю.Л. Битик, В.К. Колпаков та інші зараховують адміністративну, оперативно-розшукову, ~~кримінально-процесуальну~~, виконавчу й охоронну (на договірних засадах) функції [8; 9]. Американський учений І. Інкарді вважає, що діяльність поліції будь-якої країни складається з двох основних напрямів: боротьба з правопорушеннями (під якою розуміється ~~насамперед~~ розкриття й розслідування злочинів, розшук і затримання осіб, які вчинили злочини, ~~контроль за безпекою~~ на шляхах, контроль за проведенням масових заходів, розшук людей, дітей, тварин, місцезнаходження яких невідоме, надання допомоги безпорадним особам ~~тощо~~), а також ~~опора~~ опора громадського порядку [10]. У більшості європейських держав розгляд матеріалів про правопорушення здійснюється поліцією з подальшою передачею справи до суду. У державах Західної Європи поліція доповідає про скоєні правопорушення спеціальній посадовій особі – судовому слідчому, який проводить розгляд матеріалів самостійно або за допомогою поліції.

Однак в Україні, незважаючи на зміни, які відбуваються в правоохоронній системі, робота слідчих органів національної поліції ~~регламентується~~ регламентується наказами, які видані ще до цього реформування, до сьогодні відсутній Закон України «Про органи досудового слідства». Так, відповідно до Наказу Міністерства внутрішніх справ від 09.08.2012 № 686, яким керуються слідчі й нині, робота слідчих органів національної поліції здійснюється згідно з принципами верховенства права, законності, рівності перед законом і судом, поваги до людської гідності, забезпечення права на свободу й особисту недоторканність, недоторканності житла чи іншого володіння особи, таємниці спілкування, невтручання в приватне життя, недоторканності права власності, презумпції невинуватості й забезпечення доведеності вини, забезпечення права на захист, змагальності сторін кримінального провадження та свободи в ~~поході~~ у ході суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості, безпосередності дослідження показань, речей і документів, забезпеченні права на оскарження процесуальних ~~рішень~~ дій чи бездіяльності, публічності, диспозитивності, розумності строків досудового розслідування, а також на основі тісної взаємодії з органами та підрозділами внутрішніх справ, іншими правоохоронними органами, органами державної влади, органами місцевого самоврядування і громадськими організаціями [11]. Однак, аналізуючи Закон України «Про Національну поліцію», ми бачимо, що структурно слідчі належать до різних відомств, що на практиці, як ~~правило~~ правило, викликає неузгодженість і відсутність зв'язків не тільки між підрозділами, а й ~~відомствами~~ відомствами, відсутність чіткої спеціалізації щодо розслідування окремих категорій злочинів, законодавчу незакріпленість правового статусу як органів досудового розслідування, так і слідчих, слідчі здебільшого погано обізнані з формами та методами оперативної роботи, не мають відповідного досвіду роботи, що викликає в суспільстві певний резонанс і ставить під сумнів їхню компетенцію. Ця проблема вирішується через якісно нову підготовку кадрів для органів досудового розслідування й набуття відповідного досвіду ~~слідчих~~ слідчих, що ~~вони~~ працюють, з метою забезпечення належного функціонування всієї системи органів досудового розслідування.

В.М. Плішкін писав, що завдання та функції системи зумовлюють її організаційну структуру, яка є одним із основних елементів управління системою. Вона характеризується насамперед розподілом цілей і завдань системи між підрозділами та працівниками організації [12]. Сьогодні ~~трансформування~~ системи органів досудового розслідування в Україні має враховувати не тільки аспекти оптимальної європейської моделі загальних елементів

системи органів кримінальної юстиції, а й найбільш ефективні напрями протидії злочинності в Україні.

Висновки. У реформуванні органів досудового розслідування України головним є не тільки вдосконалення організаційної та функціональної структури слідчого апарату, а й розроблення і прийняття Закону України «Про органи досудового слідства», у якому необхідно чітко визначити мету, завдання, функції й принципи діяльності органів досудового слідства; організаційну побудову системи; правовий статус як органів досудового розслідування, так і слідчих; організаційні засади їх забезпечення; основи соціально-правового захисту; порядок призначення на посаду, їх переміщення та звільнення з посади; контроль і нагляд за їхньою діяльністю, оскільки, згідно з КПК України, слідчий змушений під час досудового розслідування постійно звертатися до прокурора, узгоджуючи фактично кожне процесуальне рішення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Офіційний текст. – К. : KM Publishing, 2013. – 96 с.
2. Романюк Б.В. До проблеми перебудови досудового слідства / Б.В. Романюк // Адвокат. – 2005. – № 1. – С. 12–15.
3. Про проведення експерименту з апробації нової системи підпорядкування слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 березня 2002 р. № 295.
4. Про національну поліцію : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № № 9–10, 11–12, 13. – Ст. 88.
6. Бандурка О.М. Адміністративне право України : [підручник] / О.М. Бандурка. – Х. : Вид-во Нац. у-ту внутр. справ, 2004. – 480 с.
7. Скакун О.Ф. Теория государства и права / О.Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2000. – 704 с.
8. Адміністративне право України : [підручник для юрид. вузів і фак.] / [Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гаращук та ін.] ; за ред. Ю.П. Битяка. – Х. : Право, 2001. – 527 с.
9. Колпаков В.К. Адміністративне право України / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 543 с.
10. Inciardi J. A. Criminal Yuctice Florida. University of Delaware Harcourt Brace and Company Publishers, 1996. – 523 p.
11. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : Наказ Міністерства внутрішніх справ від 9 серпня 2012 р. № 686.
12. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ : [підручник] / В.М. Плішкін ; за ред. Ю.Ф. Кравченка. – К. : НАВСУ, 1999. – 702 с.

